

Írók a Tisza táján

Polner Zoltán

— *Tagja voltál Makón a Juhász Gyula irodalmi körnek.*
 — Jó évek voltak azok. Onnan nőtt ki elődöm, Varga Ákos is.
 — *Nem véletlenül mondd a nevét.*
 — Nem. Hatvanötben kerültem a Hírlaphoz, a sorrendben ez következett már.
 — *Akkor három éve jelent meg az első versesköteted...*
 — És nyomdában volt a második.
 — *Abban már voltak folklórversék is.*
 — Tudod a történetüket?
 — *A kezdetektől: nem.*
 — Ferencen kezdődött. Készítettünk egy felmérést az akkori járási tanácselnök, Forgó István segítségével. Házi hátra jártunk kérdezősködni. Mit esznek vacsorára, látták-e a Balatont, meg efféléket. Közben akadtunk bele néhány érdekes szokásba, babonába, hiedelembe. Nem akartam én akkor még fel is gyűjteni őket, dehogys akartam.
 — *Hát ki akarta?*
 — Szemben ül veled, a feleségem, ő biztatott, látott fantáziát a dologban.

Nem beszél tovább, körbemutat a szobában. A falakon népi tányérok, mögötte a polcon közepes nagyságú hegy magnokazettákból, a szublódon egymásra tornyosulva tömött dossziék.

— *Csongrád megye valamennyi községében jártam. Ehhez a legtöbb segítséget a lapotl kaptam. Adott nekem a Cs. m. Hírlap 10 évét, hogy néprajzi gyűjtőszervezőmet kiéljem. Közben persze elvégeztem a munkámat is.*

— *Először hatvannégyben az Új Írás adott hírt arról, hogy ezekből a gyűjtött anyagokból versek is születnek. Ezt írtad akkor: „Úgy érzem, hogy a szegénység ősi, kallódó parasztmítoszána még föllelhető darabjai ezek, és szeretném megmutatni őket a vers és a megismerés döbbenő elmélyítőjében.”*

— *És hét verset hozza!*
 — *Mit adott neked ez a gyűjtőmunka?*

— Körülbelül tízezer emberrel beszéltem. Az adatközlőim több mint fele ma már halott. Érthető, hiszen ezeknek az embereknek a zöme a múlt században született. Láttam őket, beszéltem velük, betegek voltak, elesettek, kicsikék. Ámulva hallgattam őket, hogy mi mindent tudnak, milyen szépen beszélnek. És megismertem a magyar történelmet is általuk, a szövegek legnagyobb része visszavezethető a középkorig.

— *Úgy hallottam, könyv lesz ebből...*

— Jól hallottad. A Somogyi-könyvtár adja ki. Húsz ív.

— *Címe?*

— Föld szülte fáját.

— *Műfaja?*

— Ez már bonyolultabb.

Odalép a könyvespolchoz, leemel egy vaskos kötetet. Erdélyi Zsuzsanna egyik néprajzi monográfiája.

— *Innen írd ki!*

Írom: Archaikus apokrif imádság folklórkategória.

— *A gyűjtött anyag egyébként tájnyelvi leírásban, szövegkritikai kiadásban készül. Két hónap még, és olvasható, akkor jelenik meg legfrissebb verseskötetem is a Magvetőnél, Táncoltató címmel.*

— *Folklórversékkel?*

— Külön nem. En a költészetemet még mindig a kísérletezés stádiumában levőnek érzem. A fogalmi jegyeket szeretném még jobban közelíteni, a népköltészethez kapcsolni.

Felnéz, legint dühösen:

— *Te is tudod, a költészetet nem lehet magyarázni! Egy sor dologban közelebb értem, mármint ahhoz, amit elérni szeretnék, ennyi az egész.*

— *Akkor?*

— *Akkor erről ennyit!*

A feleség, Katona Judit kávéhoz. Kortyolunk egy-két aprót a borból is. Kinga lánya egy babát nyújtogat felénk a járókából. A képeket nézem a falon.

— *A régi Művészkлубra gondolsz!*

Nem kérdi. Megállapítja. Öt évig csináltuk, igaza lehet.

— *Azért, tudod, nekem mégis a vásárhelyiek a legkedvesebbek. Egy művészi alapállást fejeznek ki. Almási, Csikós, Németh... Közérthetőek, drámaiak, szenvedélyesek. Testvéreimnek érzem őket, különösen Németh Józsefet. Fekete-robbanású művész.*

— *Az újságírás mit jelent neked?*

— *Két dolgot: megélhetési lehetőséget, és emberi kapcsolatokat.*

— *Már régen akarom kérdezni tőled, hogy honnan van benned a diplomagyűjtési szenvedély?*

— *Elvégeztem az egyetemem, lektoráltam utána, Thomas Mann volt a témám, aztán marxista egyetemre jártam, újságíró iskolai bizonyítványt szereztem, legújabbban a dramaturgia szak hallgatója voltam Pesten. Eddig ennyi. De mindig keveslem. Megcsináltam az első néprajzi kötetemet, de nem vagyok igazi szakember ebben a témában. Egyelőre. Beszélék angolul, de ezt még tökéletesíteni kellene.*

— *A kérdésre nem válaszoltál.*

— *Válaszoltam.*

— *Amennyiben?*

— *Hogy mit nem tudok, azt csak én tudom.*

— *Színészekről szokták kérdezni, én mégis megkérdezem tőled: van-e valami, amit még nem értél el?*

— *Van. Ötvenéves koromban írok majd egy drámát.*

— *Ezért tanultál dramaturgiát?*

— *Ezért is.*

— *Tehát hat év múlva.*

— *Meglátjuk. De várj csak, valamit meg akarok mutatni neked.*

Előkerül a magnó.

— *Volt nemrégiben egy szerzői estem Pesten.*

— *Annak az anyaga?*

— *Figyelj!*

— *Ez Jancsó Adrienne, mit mond, honnan gyűjtötted?*

— *Kiszombor. Szóval elmondta Jancsó Adrienne ezt az imát, aztán feltettem neki, meg a többieknek az eredetijét, ezt.*

Hallgatjuk a magnót. A parasztszöveg szavai, sírása döbbenetesen szép.

— *No, hallod! Ez a lényeg! Ez a magyarázat!*

PETRI FERENC

Tudomány és felelősség

Korunk tudományának jellemzőiként csupa nagy-szerű, sőt félelmetes adatot, elismerésre méltó, nemegyszer a lehetetlent idéző vállalkozást, a jámbor szemlélő és haszonélvező számára érthetetlen, felfoghatatlan álmvilágot szoktak mutatni. Sokan úgy tekintenek a tudományos emberre, a tudós kutatóra, mint afféle modern varázslóra, jelenünk, de még inkább jövődönk igazi urára. Szó se róla, nem egy tudományág művelői alaposan rászolgálnak erre az áhítatos tiszteletre, hiszen már szakmai nyelvük, belső használati kifejező eszközüik is zordonan magasodó fal minden avatlatlan tekintet, kíváncsiskodó idegen előtt. Azután a műszerek csillogó vagy éppen jellegtelenül meglapuló titokzatossága — a látogató minden magabizó hite elszáll, a vár bevezetetlen.

Ebben a világban is létezik, létezhet hamisság?

Igen. A tudomány alkotóműhelyei, a különféle nemes és nagy tiszteletű intézmények nem mentesek az emberi gyarlóság kimeríthetetlen alakváltozásának következményeitől. No persze, hiszen a tudós is ember, megtéved a sok tízezer közül néhány — ez még igazán nem olyan nagy ügy, mondhatnánk, egy kézlegyintéssel elintézve a felháborodást. Sajnos, a helyzet ennél bonyolultabb, ezért elemzése is alaposabb munkát igényel.

Elvezetves olvasmány jelent meg a közelmúltban Beck Mihály debreceni professzor, akadémikus tollából: *Tudomány — áltudomány* címmel. Sajnos a könyvecske szinte megszerethetetlen ritkaság — hogy eláruljuk legfőbb hiányosságát —, hiszen példányszámának megállapításánál úgy tűnik nem bábáskodott a tudományos előrelátás. Afféle minigyűjteménye ez a könyv a tudományban érvényesülő családok és öncsalások leghíresebb eseteinek, lehetőség szerint tipizálva ezt az érdekes kollekciót.

Milyen különös jelensége a tudomány, hogy család jószerivel alig fordul elő, az öncsalás viszont igen gyakori a tudományos kutatásban. Bizonyosan összefügg ez a kutató ember sajátos lelkiállapotával, a célkitűzés elérésének mohó vágyakozásával, a szándék és törekvés erős belső készletével, az áhított felfedezés elérésével. S a kutatót oly erősen eltértheti ez az emésztő hajsa, hogy megfélekedezik az önkontroll vastörvényéről.

Nincsen elfogulatlan kutató! Irányítója minden kísérlet elé több-kevesebb várakozással tekint, s ez a felfűtöttség a tét arányában növekszik, hiszen siker vagy kudarc nem egyre megy. A kutató ideje, energiája, tudásának felhasználása, a vizsgálatban alkalmazott gépi bevezetések, a kiszolgáló személyzet — mind értéktérmető tényezők, amelyek elfecsérelése anyagi kárt okoz. E szerint biztosra kell menni, kerülve a kockázatot, s csak a véglegeset közölni? Nem, ez nem lehet a megoldás útja, hiszen a tudományos igazsághoz vezető út jószándékú tévedésekkel van kiköveve, s ezeknek a tévedéseknek is meg kell jelenniük!

Érdekes megfigyelni, hogyan alakult át a közvéleményben a tudás alakja. Valóban, igaz nagyon régen, amolyan Faust-féle legendák fonódtak köréje, s nem is olyan régóta — mintegy száz éve — lehet mindenféle hókuszpokuszt nélkül végezni ezt a munkát. Mint annyi más területen, a forradalmi változást itt is az iparosítás okozta, erre utal Engels híres kijelentése is, a gyáripar tudományfejlesztő hatásáról. Napjainkra azután a tudományos kutató már kutatócsoportokban dolgozik, ha nem tiszteletlen a jelző — csapatjátékos lett. Nem múlt ugyan el a nagy egyéni felfedezések kora, de rohamos ütemben növekszik a munka közösségi jellege, s ez megváltoztatja a kutatás sok-sok összetevőjét. Egyben újabb biztosítékát is jelenti a tudományos eredmények igazságértékének, hiszen a kollektív véleménye, tárgyilagossága az álláspont garanciáját növeli.

Közölj vagy pusztulj — gyakori jelszó, a tudományos műhelyek egyik visszatérő problémája, hogyan egyeztessék össze mindennapi munkájukkal a publikáció kényszerítő vonzásait. Ahogy Beck Mihály is írja, a különböző foglalkozási ágakban az előmenetel feltételévé vált a tudományos eredmények elérése helyett az ezzel kétségtelen összefüggésben levő, de sok esetben rendkívül félrevezető dolgozatszáma. Ezért nagyon elharapózott sok részeredmény külön-külön való közlése, és nőtt az értéktelen vagy éppenséggel hamis közlések száma. Meglepő, elgondolkodtató adatot közöl könyvében: *hozzávetőleges becslés szerint általában a lényeges információk több mint 90 százaléka az összes folyóiratoknak kevesebb mint 20 százalékában lát napvilágot.*

A papírtengerben azután természetesen komoly nehézséget jelent a tájékozódás is, hiszen könyvek, folyóiratok áttekinthetetlen óceánját kell megtalálni azt a keveset, ami fontos. A jelenlegi helyzet nehézségeit tükrözi, hogy az újabb és újabb nemzetközi szakfolyóiratok kiadását néhányan olyan vesztélyesnek tartják, hogy felhívások jelentek meg az új folyóiratok teljes bojkottjára. Ez a szakirodalmi dzsungel kedvez azoknak, akik idegen tollakkal akarnak ékeskedni, s bizony a plágium kifinomult módszerei ellen nagyon nehéz védekezni.

Amit eddig a kutatókról mondtunk, mindaz sokkal harsányabb hangon és a szerénységet, a tudomány iránti alázatot hirtől sem ismerve jelenik meg a különféle rangú sarklatánok és kóklerek világmegváltó seregében. Felfedezések, világboldogí-

(Folytatás a 6. oldalon.)

Zalán Tibor

Hajamat szeretted

Abonyból hová tengerek liának utánad fordulok gerincemre látok Az ablak fakó egén negatív darvak dísznővér a kővön hajnal akarlak

Gyémántsofőrök a háztetőkön szelek a tónál fejemmel labdázik két gyerek Konyhák szerelemszag kifosztott udvarok a halottak szájában ezüst homok

Már régen mindig ebben a szobában fel-alá fel-alá bakázik a lábam ittam és írtam a cigarettafüstben zöld fotelomban üldögélt az Isten

Emberiség utáni délután van Nap égő kopoltyú verdes a hiányban hajamat szeretted benne maradt kezéd kócolja fésűli mintha még veled

Madarak kék árnya felbomlott béke elindul a hóban kékellik a lépte és viszi magával amit csak ő vihet nem-voltat voltat ami talán lehet

Gyávaságunkban ki asszonyom voltál magad helyén márvány hidegeket hagyta! eszméletlen horizontján túl a vonat Varjak az őszben hantolják arcomat.

Csorba Győző

Két keserves

ARNYEK

Egy-egy jelzés? vagy testem véletlen botlása volna? Eszembe jut: hogy is folyik le majd a szörnyű torna.

AJAJ!

Ha megérem, így csoszogok majd? s a nyálam, az is így csorog majd? „Idilli öregség!” ajaj! Az ember, ajaj! még kimondani is rühelli.